

ZIMÁNYI ÁRPÁD

Az 1965-ös egri kiejtési konferencia

Tisztelt Vendégeink, kedves Kollégák, Hölgyeim és Uraim!

Az Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke nevében sok szeretettel üdvözlöm Önöket a II. egri kiejtési konferencia megnyitóján. Éppen negyven évvel ezelőtt, 1965. október 22-én és 23-án tartották városunkban az előző, az első ilyen szakmai tanácskozást, és úgy gondoltuk, hogy mindenképpen indokolt nemcsak megemlékeznünk róla, hanem újabbat is szerveznünk. Elképzelésünk egyöntetű helyesléssel, sőt támogató lelkesedéssel találkozott az érintettek körében. Csatlakozott hozzánk a Magyar Nyelvtudományi Társaság és az Anyanyelvápolók Szövetsége. Örömmel tapasztaltuk, hogy a felkért előadók, a szakma kiváló művelői önzetlenül vállalták a részvételt.

Kedves vendégeink! Ugyancsak örömünkre szolgál, hogy elfogadták meghívásunkat, és érdeklődéssel várják a címek alapján valóban sokat ígérő és változatos témakört felölelő előadásokat. Köszönhetjük körünkben az Anyanyelvápolók Szövetségének elnökségi tagjait, a felsőoktatási intézmények társtanszékeinek képviselőit, nagyobb létszámban a Nyíregyházi Főiskola küldöttségét, a Magyar Rádió Nyelvi Bizottságának tagjait, az általános és a középiskolák magyartanárait, a Beszélni nehéz! körök körvezetőit, a hivatásos előadóművészek és a sajtó képviselőit, de köszöntjük intézményünk jelen lévő főiskolai és egyetemi hallgatóit. Sajnáljuk azonban, hogy az ismert pénzügyi intézkedések miatt elmaradt a pályázati támogatás, így csupán egynapos rendezvény lebonyolítására van lehetőség – főiskolánk és tanszékünk anyagi segítségével. S hogy nem marad pusztába kiáltott szó mindaz, ami itt elhangzik, azt szavatolja örömteli bejelentésem: az előadások anyaga eljuthat a szakma és az érdeklődők szélesebb rétegéhez, ugyanis 2006-ban külön kötetben megjelentetjük.

Mielőtt a szakmai előadások sorozata elkezdődne, mintegy átmenetként a megnyitó és tudományos konferencia között, hadd vázoljam föl röviden, hogyan zajlott le az 1965-ös egri kiejtési konferencia.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság, a Nyelvtudományi Intézet, a Művelődésügyi Minisztérium, az egri főiskola, valamint a városi és a megyei tanács közreműködésével a Városháza dísztermében ültetett össze a mintegy kétszáz résztvevő. Nem pusztán szakmai ügyről, nem holmi szűk körű tudományos rendezvényről volt szó, hanem több területet átfogó és a szélesebb

közönséget is érintő, sokakat érdeklő tanácskozásról. Olyan nevek fémjelezték a konferenciát, akiket ma is ismer és elismer a közvélemény. Itt volt és felszólalt Kodály Zoltán, a szép magyar beszéd elkötelezett híve, előadást tartott Lőrincze Lajos, az MTA Anyanyelvi Bizottságának elnöke. A megnyitót és a zárszót Bárczi Géza akadémikus, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke tartotta, a vitaindítót és az összegezést pedig Deme László.

Az előadók és a hozzászólók között ott volt nyelvészeink színe-java, Bolla Kálmán, Bencédy József, Éder Zoltán, Elekfi László, Szathmári István, Wacha Imre – akiket köszönhetünk csaknem hiánytalanul, jórészt előadóként. Sajnos már nem lehet közöttünk Benkő László, Ferenczy Géza, Fónagy Iván, Imre Samu, Kovalovszky Miklós, Molnár József, J. Soltész Katalin, Szende Aladár, Török Gábor, G. Varga Györgyi, és a társrendező egri főiskola akkori tanszékvezetője, Bakos József, valamint adjunktusa, Pásztor Emil.

Deme László vitaindításában részletes helyzetelemzést adott Kodály Zoltán 1937-ben megjelent, A magyar kiejtés romlásáról című, korszakhatárnak is nevezhető emlékezetes „riadójától” kezdve. A szakirodalom áttekintésével megállapította, hogy a mind mennyiségében, mind pedig tartalmában kiemelkedő anyag nem jutott el addig a mélységig, amely hosszabb távon a továbbfejlődést szolgálja. A kiejtési norma meghatározásához átgondoltabb, alaposabb és tudományosabb kérdésfeltevésekre volt szükség. A „romlás” fogalma helyébe a közlési funkciót figyelembe vevő szemléletet állította. Nem volt már tartható az a tétel, hogy „minden lezajlott változás föltétlenül hasznos fejlődés volt, de minden folyó változás föltétlenül romlási tünet”. Diagnózisában részletesen elemezte az írásnak, a helyesírásnak és a kiejtési változásoknak a kölcsönhatását, a magán- és a mássalhangzók időtartambeli, hangszínbeli sajátosságait, a hangok egymásra hatását, a zárt *ē* kérdését, a beszédtempó és a mondatfonetikai eszközök használatát. Terápia gyanánt többek között a normameghatározás kutatói feladatait, a széles körű társadalmi összefogást és az oktatás minden szintjére kiterjedő tennivalókat emelte ki.

A további előadók más részterületekről adtak áttekintést, így a tájnyelvi ejtismódról (Lőrincze Lajos), a budapesti köznyelvről (G. Varga Györgyi), az iskola szerepéről (Bencédy József), a tanári beszédéről (Bakos József), az előadóművészek (Gáti József) és a rádió- és tévébemondók nyelvi gondjairól (Fischer Sándor), a beszédvizsgálat új módszereiről (Fónagy Iván), illetőleg az audio-vizuális eszközök beszédoktatásbeli lehetőségeiről (Bolla Kálmán, Molnár József).

A nyolc előadás után következtek a hozzászólások, szám szerint 28. Témájuk egyrészt kapcsolódott az elhangzottakhoz, így többen fejtegették a kiejtési norma kérdését (Bárczi Géza, Elekfi László, Nyíri Antal, Török Gá-

bor, Wacha Imre), az idegen szavak gondjait (J. Soltész Katalin), a variánsok szerepét (Benkő László), a kiejtés és a stilisztika összefüggését (Szathmári István), a zárt *ë* alkalmazását – ennek számos felszólaló igazolta létét és fontosságát –; másrészt szó esett az írógépek betűkészletéből hiányzó hosszú magánhangzókrol, a beszédhibák javításáról, a népművelők feladatairól, a szónokképzésről, a sajtó közreműködéséről. Jelen volt és hozzászólt több rádióbemondó (Bözsöny Ferenc, Csók Pál, Pintér Sándor), és többször szót kért Kodály Zoltán is.

A vitazáróban elhangzott, hogy amíg a norma kialakításának szükségességében egyetértettek a jelenlévők, addig a norma alapjának és terjedelmének, hatókörének kérdésében nem tudtak megállapodni.

A konferencia határozatokat hozott, célokat, tennivalókat fogalmazott meg. Ezek három fő területet foglaltak magukban: a tudományos kutatást, az anyanyelvi nevelés ügyét, valamint a Magyar Rádió és Televízió munkáját. Kissé bővebben: sürgősnek ítélték a kiejtési norma meghatározását, megvitatását, részletes magyar hangtan elkészítését, illetőleg kiejtési kézikönyv megjelentetését.

Az eredmények elterjesztésében fontos szerepet szántak az iskolának, nem véletlen tehát, hogy arányát tekintve a legnagyobb rész a nevelésnek jut: a tíz pont közül öt ezt a területet érinti. Tervezték a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődésügyi Minisztérium együttműködését, meghatározták az Országos Pedagógiai Intézet tennivalóit, javasolták, hogy a tanárképzésben, de már a felvételikén is fordítsanak figyelmet a jelöltek helyes kiejtésére, legyen rendszeres beszédtechnikai képzés, induljon meg a beszédtechnikai tanárok oktatása. A rádiótól és a televíziótól pedig azt kérték, hogy gondoskodjon a bemondók, riporterek hasonló felkészítéséről. Végül: javasolták a konferencia teljes anyagának megjelentetését. Ez Grétsy László és Szathmári István szerkesztésében Helyes kiejtés, szép magyar beszéd címmel a Tankönyvkiadó gondozásában két évvel később meg is jelent.

Tisztelt Konferencia!

A közel 300 oldalas kötet alapján készített rövid összefoglalóban csupán az akkori, igen szerteágazó témák pusztá megnevezésére volt lehetőségem. Értékelésre, számvetésre pedig egyáltalán nem, hiszen éppen ez a mai konferencia egyik feladata.